

Moslimdieet gedetineerden

Ritueel bereide voeding gedetineerden

Beroepscommissie 27 september 1982, P.I. 1983, p. 25/RV 1983, 114

feiten: Een Pakistaan (A) verzoekt om voeding overeenkomstig de islamitische wetten. De directie wijst het verzoek af omdat de financiële middelen om een dergelijk dieet te bekostigen niet toereikend zijn. A doet beklag bij de beklagcommissie. De beklagcommissie verklaart het handelen van de directie onzorgvuldig omdat geen overleg met een, overigens beschikbare, geestelijke verzorger is gepleegd over het op verzoek verstrekken van ritueel voedsel. De directeur van de gevangenis S. (B) stelt beroep in bij de beroepscommissie. Hij voert aan dat aan de wens ten dele is tegemoet gekomen, namelijk wat betreft het soort vlees, maar dat de islamitische bereidingswijze op financiële en materiële bezwaren stuit.

De beroepscommissie is van oordeel dat het verzoek in het onderhavige geval, waarin A de voorschriften uit de Koran strikt nakomt, en waarin het om een zo serieuze zaak gaat, ten onrechte op grond van financiële argumenten is afgewezen, nu de overheid reeds voorschriften heeft gegeven over rituele voeding voor de met moslims vergelijkbare joodse bevolkingsgroep.

Het beroep van B wordt ongegrond verklaard.

Annotatie: C.A. Groenendijk, in: RV 1983, 114.

Toepasselijke Nederlandse wetgeving:

Art. 34 lid 1 Gevangenismaatregel: De voeding der gedetineerden wordt door onze minister geregeld,

Art. 35 lid 2, III, huishoudelijk reglement voor de gevangenis S. luidt: Indien de gedetineerde uit hoofde van zijn levensopvatting bijzondere voeding verzoekt, wordt met die wens voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is rekening gehouden.

Vgl. Circulaire de dato 26 oktober 1981, nr. M 307, inzake rituele voeding voor joodse gedetineerden.

Socio-juridische achtergronden van de betrokken moslims

Voor moslims gelden ten minste twee voorschriften ten aanzien van het consumeren van vlees. Ten eerste is het hen verboden bepaalde (in de Koran nader aangeduide¹) dieren te eten. Ten tweede mogen zij slechts nuttigen het vlees dat volgens een voorgeschreven ritueel is geslacht.²

Nadere beschouwingen over de beslissing

Art. 35 lid 2, III huishoudelijk reglement geeft de islamitische gedetineerde de mogelijkheid om een moslimdieet te verzoeken. Gezien de zinsnede 'voor zover redelijkerwijs mogelijk is rekening gehouden', zal bij de vraag

of het verzoek toegewezen behoort te worden, een belangenafweging plaatsvinden. In de circulaire inzake rituele voeding voor joodse gedetineerden zijn de voorschriften ten aanzien van de verstrekking van rituele voeding veel nauwkeuriger omschreven.

Uit een oogpunt van gelijkheid past de beklagcommissie de circulaire voor joodse gedetineerden op het punt van overleg, naar analogie toe op moslims. De beroepscommissie meent dat A ingevolge het huishoudelijk reglement in beginsel recht op islamitische voeding heeft. Op dit beginsel mag in casu geen uitzondering gemaakt worden op grond van financiële argumenten, omdat dergelijke argumenten in vergelijkbare gevallen (namelijk bij joodse gedetineerden) ook niet opgaan.

De commissie geeft hier geen algemene regel. Van belang acht zij

- dat het om een serieuze zaak gaat (in casu de islamitische religie), en
- dat betrokkene de religieuze voorschriften strikt naleeft.

De directeur van de gevangenis heeft na de procedure een klacht ingediend bij het Ministerie van Justitie. Het ministerie kent, bij brief, geen algemene werking aan de uitspraak toe, omdat dit 'te duur en praktisch niet haalbaar is'. Het ministerie belooft een definitieve regeling.³

Vergelijkbare gevallen

- Beroepscommissie 3 juni 1981, P.I. 1981, p. 117
Het betreft hier een gedetineerde die geen moslim is. Hij verzoekt niettemin om een moslim-dieet op grond van zijn levensovertuiging hetgeen hij onderbouwt met een beroep op de joodse afkomst van zijn moeder, zijn katholieke opvoeding en de voedingsgewoonten in zijn ouderlijk huis. In de gevangenis is eenzelfde bepaling in het huishoudelijk reglement opgenomen als in de hierboven besproken casus. Voorts werd het moslim-dieet hier reeds aan een aantal islamitische gedetineerden verstrekt. De beroepscommissie is van oordeel dat alleen sprake kan zijn van een levensovertuiging wanneer deze ingegeven is, ofwel door opvattingen met betrekking tot de beleden godsdienst, ofwel door opvatting voortvloeiend uit ras en/of cultuur, ofwel visies ten aanzien van milieu in de meest brede zin van het woord. In casu is dit niet het geval.
- Beroepscommissie 13 september 1979, nr. A35/1979. Een uit Hong Kong afkomstige Chinees verzoekt verstrekking van een dagelijkse tweede rijstmaaltijd, omdat hij gewend is deze te nuttigen. Het verzoek wordt afgewezen. Art. 36 lid 2, III van het desbetreffende huishoudelijk reglement luidt: 'Indien de gedetineerde uit hoofde van zijn levensopvatting bijzondere voeding verzoekt wordt met die wens voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is rekening gehouden'. De beroepscommissie oordeelt dat het gewoon of gewend zijn aan bepaald voedsel wel of niet te gebruiken geen levensopvatting omtrent het gebruiken van voedsel is. Het hebben van een levensopvatting omtrent het gebruiken van voedsel veronderstelt het hebben van een opvatting omtrent datgene wat men wel en niet behoort te eten of te drinken. Volgt ongegrondverklaring van betrokkene's beroep.
- Beroepscommissie 2 juli 1981, nr. A31/1981: Betrokkene heeft om een moslim-dieet verzocht. Hij heeft verklaard geen religie aan te hangen die hem zou ver-

hinderen vlees te eten. Op grond van ecologische en biologische overweging eet hij zo min mogelijk vlees. Het moslim-dieet komt het meest in de richting van zijn voedingsgewoonten. Het verzoek wordt afgewezen. Na instelling van beklag krijgt hij de bijzondere voeding toch, welke gunst kort nadien weer wordt ingetrokken. Van toepassing was art. 45 lid 2, III van het desbetreffende huishoudelijk reglement. De beroepscommissie ziet de overwegingen van betrokkene die aan zijn verzoek ten grondslag liggen niet als levensopvatting, maar meer als een dringende wenselijkheid. De toewijzing van het dieet had echter niet mogen worden ingetrokken dan in geval van bijzondere reden.

- Vergelijkbare problemen kunnen aangetroffen worden in ziekenhuizen, (psychiatrische) inrichtingen, verzorgingstehuizen en dergelijke, met dat verschil dat voor het gevangeniswezen ook van staatswege regels gelden, terwijl directies in ziekenhuizen en dergelijke hun eigen beleid voeren.
- Rb 's-Gravenhage 16 augustus 1983, RV 1983, 115.
Gedetineerde Hindoestaan verzoekt om vier dagen strafonderbreking om de crematie van zijn broer bij te wonen en zijn daarmee verband houdende religieuze verplichtingen als Hindoe te vervullen.
Gezien de ernst van het delict waarvoor betrokkene veroordeeld is en de lange duur van de opgelegde straf, is het redelijk dat het belang bij het vermijden van het risico dat betrokkene zich aan verdere tenuitvoerlegging van de straf zou onttrekken, prevaleert boven het te respecteren belang van betrokkene bij de strafonderbreking.
- Beroepscommissie 7 januari 1985, nr. A200/1984: Betrokken moslim krijgt uit hoofde van zijn levensopvatting, maaltijden zonder varkensvlees verstrekt. Gebleken was dat hij in de jeugdgevangenis tot twee keer toe gerechten met varkensvlees had genuttigd, terwijl hem op de aanwezigheid van dit vlees was gewezen. Het moslimdieet wordt hem niet langer verstrekt.
Art. 34 lid 2, III van het desbetreffende huishoudelijk reglement luidt: 'Indien gedetineerde uit hoofde van zijn levensopvatting bijzondere voeding verzoekt, wordt met die wens voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is rekening gehouden'.
De beklagcommissie overwoog dat het niet op de weg van de directie ligt om aan het afdwalen van een geloof door een gedetineerde voor hem nadelige gevolgen te verbinden, noch om het aanhangen van een levensopvatting op zijn consistentie te toetsen. De beroepscommissie overwoog – overigens ten overvloede omdat het beroep niet ontvankelijk was verklaard – 'dat, wat er ook van klagers geloofsovertuiging zij, de inconsequente houding van klager de directeur, gelet op de consequenties voor de inrichting, in redelijkheid tot het besluit kon brengen hem niet langer die bijzondere voeding te doen verstrekken'.

Enkele in het bovenstaand niet-genoemde relevante richtlijnen op het gebied van het penitentiair recht die voor islamitische gedetineerden van belang kunnen zijn:

- Circulaire van 7 september 1982, nr. 459/382 inzake 'geestelijke bijstand aan Turkse islamitische gedetineerden'.
- Circulaire van 15 december 1982, nr. 1375/382 inzake 'onderwijs etnische minderheden in gevangenis'.

Circulaires voor vergelijkbare groepen:

- Circulaire van 26 oktober 1981, nr. M 3/07 inzake 'rituele voeding joodse gedetineerden'.
- Circulaire van 16 april 1980, nr. 322/380 inzake 'geen vervoer van joodse gedetineerden op Sabbath en feestdagen'.

Noten

1. Koran, sūra 5,3; sūra 2, 173; sūra 6, 145; sūra 16, 115.
2. Begrip 1982, nr. 60: Ritueel slachten, waarbij gebruik is gemaakt van: Ch. Hamilton, *The Hedaya, or Guide, A Commentary in the Musulman Laws*, Lahore 1975, 2e druk, p. 587-592.
3. Carla Olij, *Islam gevangenen kunnen hun geloof nauwelijks belijden*, KRI, 12e jaargang, nr. 10 december 1983.